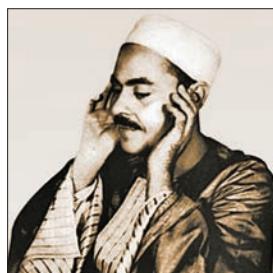

MUHAMMED RİF'AT

Muhammed Rif'at

zeyneb'deki Mustafa Fâzıl Paşa Mescidi'ne süre kârii olarak tayin edildi, bu görevini 1943 yılına kadar sürdürdü. 1934'te Muhammed Rif'at'ı tanııp sesini ve üslûbunu çok beğenmiş Prens Muhammed Ali kendisine özel bir radyo istasyonunda okumasını teklif etti. Teklifi kabul eden Muhammed Rif'at'ın gerek bu radyoda gereksiz İzzâatü'l-Kur'an'da yaptığı tilâvetler Mısır'da büyük ilgi gördü; kahvehaneler onun tilâvetini dinlemek için gelen meraklılarla doldu. 1936 yılında İskenderiye'de Seyyidî Câbir Camii'nde bir tilâvet sonrasında cemaatin sevgi gösterisi esnasında kendisini öpmek isteyen birinin parmağının isabet etmesi üzerine az gören diğer gözü de kör oldu. Dünya çapında şöhrete ulaşan, kurrâ ve müsikîşinasların övgülerine mazhar olan Muhammed Rif'at 1943 yılında hîçkîrîk (zügutta) hastalığına yakalandı. 9 Mayıs 1950 tarihinde ölümüne kadar bu hastalık onun Kur'an tilâvet etmesine engel oldu. Daha önce okuduğu on dokuz süre 278 plakta kaydedilmiş olup toplam on bir saat süren bu okuyuşlarından bir kısmı Mısır ve Londra radyolarında bulunmaktadır. Nakşibendî tarikatına mensup olan ve üstün bir ahlâka sahip olduğu belirtilen Muhammed Rif'at, Kur'an okumak üzere Mısır dışından aldığı davetlerin hiçbirine icâbet etmediği gibi Hindistan'dan gelen ve kendisine 15.000 cüneyh ödeneceği bildirilen teklifi de reddetti. Hastalığı esnasında tedavi masraflarını karşılamak üzere kendisinden habersiz açılan kampanyada toplanan 50.000 cüneyhi de kabul etmedi.

BİBLİYOGRAFYA :

Zîriķî, *el-A'läm*, VII, 313; Mahmûd el-Hûlî, *Esvâtûn min nûr*, Kahire 1992, s. 21-38; Mahmûd es-Sâdenî, *El-hânû's-semâ'*, Kahire 1996, s. 15-20, 25, 33-35, 37, 43; Şükri el-Kâdi, 'Abâ-kuretû'l-tilâve fi'l-karnî'l-İşrin, Kahire 1420/1999, s. 25-30; Ahmed el-Bülük, *Eşherü men kara'e'l-Kur'an fi'l-âsır'il-hadîs*, Kahire, ts. (Dârû'l-mârif), s. 13-21; *Aħbârū'l-yewm*, Kahire 13 Mayıs 1950; *Mu.A*, II, 1660; *el-Mevsû'atû's-sekâfiyye*, Kahire 1972, II, 895.

SAÎD MURÂD

MUHAMMED b. RÜSTEM

(محمد بن رستم)

Ebû Ca'fer Alâüddeyle Muhammed
b. Rüstem Düşmenziyâr
(ö. 433/1041)Kâkûyîler hânedanının kurucusu
ve ilk hükümdarı
(1007-1041).

ler ve Deylemlî müttefikleri tarafından is-tilâ edildi (418/1027). Muhammed b. Rüstem, Deylem reisi Ali b. İmrân ve müttefiklerine karşı Nihâvend'de büyük bir zafer kazandı ve Hemedan'ı tekrar zaptet-tti. Bu zaferden sonra Irâk-ı Acem'in en güçlü hükümdarlarından biri haline gelen Muhammed, Kâkûyî hânedanının kuru-cusu oldu; ancak Büveyhî Emîri Mecdûd-devle'yi metbû tanımaya devam etti.

Sultan Mahmûd-ı Gaznevî, 420'de (1029) Rey ve Cibâl'deki bazı şehirleri ele geçirip Büveyhîler'den Mecdûd-devle ve oğlu Dûlef'i esir alınca Muhammed b. Rüstem İsfahan'da hutbeyi onun adına okuttu. Sultan Mahmud, Muhammed'den İsfahan'da bulunan Arslan b. Selçuk'a bağlı Oğuzlar'ı katletmesini istediyse de o bunları Azerbaycan'a sürmekle yetindi. Mahmud'un oğlu Mesud'un Hemedan'ı zaptederek İsfahan'a yaklaşması üzerine Hûzistan'a kaçip Büveyhîler'den Ebû Kâlîcâr ve Celâlüdddevle'den yardım istedi (421/1030). Ebû Kâlîcâr kendisine yardım sözü vermesine rağmen Mesud'dan korktuğu için bu taahhüdünü yerine getiremedi. Bu sırada Mesud, babası öldüğünden Gazneli tahtı için kardeşi Muhammed ile mücadele etmek maksadıyla bölgeden ayrıldı. Abbâsî Halifesî Kâdir- Billâh araya gripli Mesud ile Muhammed b. Rüstem'i uz-laştırmaya çalıştı; Mesud taht mücadelesi yüzünden uzlaşma teklifini kabul etmek zorunda kaldı. Bu antlaşmaya göre Muhammed, Mesud'un İsfahan'daki tem-silcisi (halife) olarak kalacak, buna karşılık kendisine yıllık 20.000 dinar, 10.000 ta-kım elbise, ayrıca hediyecek.

Antlaşmadan sonra İsfahan'a dönen Muhammed b. Rüstem, Hemedan'ı ve di-ğer bazı şehirleri hâkimiyet sahasına kattı. Sultan Mesud'un taht kavgalarıyla meşgul olduğu dönemde Rey şehrini ve Demâvend bölgesini ele geçirdi. Yezd şeh-rinde adına para bastırdı ve bu parada sa-dece Abbâsî halifesinin adına yer verdi. Fakat üzerine gelen Gazneli kuvvetleri karşısında tutunamayıp kaçmak zorunda kaldı. Yaralı olarak Hemedan'a yaklaşık 90 km. uzaklıktaki Ferdcân Kalesi'ne ka-pandı ve iyileşinceye kadar oradan ayrılmadı (a.g.e., IX, 403). 424 yılı başında (1033) yeniden Gazneliler'le mücadeleye girip Burûcird, Hemedan, Kerec ve İsfahan'ı hâkimiyeti altına aldı. Sultan Me-sud, kumandanı Ahmed Yinal Tegin ken-disine isyan edince Muhammed ile barış yapmak zorunda kaldı. Antlaşmaya göre Muhammed Gazneliler'e yıllık harâc öde-

yecek, buna karşılık Sultan Mesud onu İsfahan hâkimi olarak tanıယacaktı (424/1033). Ancak Muhammed sözünde durmayıp ertesi yıl Gazneliler'e savaş açtı. Bu savaşlarda müttefiki Ferhâd b. Merdâvîc öldürdü; kendisi de önce İsfahan ile Cerbâzékân arasındaki bir kaleye kapanıldı, ardından Ebû Kâlîcâr'in hâkimiyetindeki Hûzistan eyaletine bağlı İzec şehrine kaçtı. Gazneli kumandanı Ebû Sehl el-Hamdûnî, İsfahan'ı ele geçirip şehrin hâzinelerini yağmaladı. Muhammed b. Rüstem'in himayesinde olan İbn Sînâ'nın Küttûphanesindeki kitaplar Gazne'ye taşındı. Muhammed b. Rüstem, İsfahan'ı Gazneliler'den geri almak için çok mücadele ettiye de başarı sağlayamadı. Bunun üzerine önce Burûcîrd'e, ardından Târum ve Deylem taraflarına gitti. Daha sonra eski antlaşma şartlarına bağlı kalmağa söz vererek Sultan Mesud'a barış teklifinde bulundu. Sultan bu teklifi kabul etti (Safer 428 / Aralık 1036). Buna rağmen her fırسatta Gazneliler'le mücadeleyi sürdürnen Muhammed, Irak Oğuzları'ni Gazneliler'e karşı kullandı. Rey yakınlarında cereyan eden savaşta Oğuzlar, Gazneliler'i ağır bir yenilgiye uğrattılar (Cemâziyelevvel 429 / Şubat 1038).

Muhammed b. Rüstem, Selçuklular'ın giderek kuvvetlenmesi üzerine Türkmenler'e ve diğer güçlere karşı kendini emniyet altına almak için İsfahan surlarını tamir etti. Annâzîler'e karşı düzenlediği bir seferden sonra Ebû's-Şevik ile bir antlaşma imzalayıp İsfahan'a dönerken yolda vefat etti (Muhamrem 433 / Eylül 1041). Yerine büyük oğlu Ebû Mansûr Ferâmurz geçti. Devrinin en kabiliyetli hükümdarlarından olan Muhammed b. Rüstem Büveyhîler, Gazneliler, Selçuklular ve mahalli hânedanlarının baskılara rağmen bölge de varlığını sürdürmeyi başarmış, Gazneliler'in Horasan'dan çekilmesinden sonra bağımsız bir hükümdar gibi hareket etmiştir. İbn Sînâ, Büveyhî sarayından kaçıp ona siğınmış ve onun hizmetinde iken ölmüştür. *Dânişnâme-i 'Alâ*' adlı ansiklopedik eserini Muhammed'e ithaf etmiş, birçok kitabını da onun himayesinde kaleme almıştır. İbnü'l-Esîr, Muhammed'in itikadi bozuk biri olduğunu ve bu yüzden İbn Sînâ'yı dinsizlik (ihâd) konusunda eser yazmaya teşvik ettiğini söyler (a.g.e., IX, 456). Kendisini yakından tanıyan Ebû Sehl el-Hamdûnî'nin bu husus ta herhangi bir bilgi vermemesi dikkate alınırsa İbnü'l-Esîr'in kendisini Şîlije mütemayil olmasından dolayı böyle itham ettiği düşünülebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed b. Hüseyin el-Beyhaki, *Târih* (trc. Yahyâ el-Hâşshâb – Sâdîk Neş'et), Beirut 1982, s. 14, 16, 26, 84, 235, 288, 289, 383, 416, 417, 473, 499, 540, 551-552, 564, 567, 576, 590, 693; Mâferrûhi, *Mehâsinü İsfahân* (nşr. Celâeddin el-Hüseyîn et-Tâhrâni), Tahran 1312/1933, s. 81, 100-101; *Mücmelü't-tevârih ve'l-küsâş* (nşr. Muhammed Ramazânî), Tahran 1318 h.s., s. 398, 402-403, 407, 409; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, bk. indeks; İbnü'l-Kiftî, *İhbârû'l-'ulemâ* (Lippert), s. 418, 421, 422, 425; İbn Hallîkân, *Vefeyât*, II, 159; V, 64-65; İbnü'l-İbrî, *Târihu muhtâṣari'd-düvel* (nşr. Antûn Sâlihânî el-Yeşûbi), Beyrut 1890, s. 180, 188-189; Hindûşah es-Sâhiî, *Tecâribü's-selâfi* (nşr. Abbas İkbâlî), Tahran 1357 h.s., s. 260; Muhammed Nâzîm, *The Life and Times of Sultân Mahmûd of Ghazna*, Cambridge 1931, s. 65-66, 84-85; C. E. Bosworth, *The Medieval History of Iran, Afghanistan and Central Asia*, London 1977, s. 74-81; a.mlf., "Alâ' al-Dawla Abû Ja'far Muhammed", *EIr*, I, 773-774; a.mlf., "Kâkûyids", *EI²* (Ing.), IV, 465; Sâdîk Seccâdi – Seyyid Ali Âlî Dâvûd, "Âl-i Kâkûye", *DMBl*, II, 107-111.

 ABDÜLKERİM ÖZAYDIN

- Γ MUHAMMED b. SA'DÂN
(bk. İBN SA'DÂN, Muhammed).
- Γ MUHAMMED b. SAHNÛN
(bk. İBN SAHNÛN).
- Γ MUHAMMED SAÎD
(محمد سعید)
(1920-1998)

Pakistanlı tıp âlimi ve eğitimci.

9 Ocak 1920'de Hindistan'ın Delhi şehrine doğdu. Doğu Türkistan'dan (Kâşgar) Hint yarımadاسına göç etmiş bir aileye mensuptur. Geleneksel Doğu tıbbi uzmanı ve Delhi'de Hemderd Devâhâne'nin kurucusu Hekim Abdülmecîd'in (ö. 1922) oğludur. Muhammed Saîd, Kur'ân-ı Kerîm'i ezberledikten sonra özel hocalardan Arapça, Farsça, İngilizce ve matematik öğrenimi gördü. Yetişmesinde bilhassa annesi Râbia Begüm ile ağabeyi Hekim Abdülhamîd'in önemli etkisi oldu. Gazetecilik mesleğine ilgi duymasına rağmen 1935 yılının sonlarında ağabeyinin tıp eğitimi alması yönündeki tavsiyesi üzerine Delhi'de Ayurvedic and Unani Tibbi College'a girdi. Talebeliği sırasında Hemderd Devâhâne'de ağabeyinin yanında ilaç yapımını öğrendi. 1940'ta Doğu tabâbeti diploması ile mezun olmasının ardından eczacılığın yanı sıra hekimlik yapmaya başladı. Ağabeyi ile birlikte Hem-

derd Devâhâne'nin özellikle geleneksel tıp alanında tanınmış bir kurum durumuna gelmesini sağladı.

Pakistan'ın bağımsızlığı sürecinde Muhammed Ali Cinnâh'in önderliğindeki Hindistan Müslümanları Birliği'nin gençlik koluna üye olan Muhammed Saîd, 1947'de Pakistan'ın kurulmasından sonra bu ülkeye göç ederek Karaçi şehrine yerleşti. 1948-1949'da Karaçi'deki Kotwal Building School'da öğretmenlik yaptı. 19 Temmuz 1948'de kurduğu Hemderd Devâhâne'de hekimliğin yanı sıra bitkisel ilaç üretimiyle meşgul oldu. 1953'te vakıf haline getirilen müessesesi kısa sürede büyük bir ilaç sanayii tesisesine dönüştü ve 1964 yılında Pakistan Hamdard Foundation adını aldı.

Muhammed Saîd, 1958'de geleneksel tıp eğitimi vermek üzere Câmia-i Tibbiyye-i Şarkuyye'yi (Hamdard Tibbia College) kurdu. Burası daha sonra kurulacak olan Hemderd Üniversitesi'nin temelini oluşturdu. Aynı yıl açılan Doğu Tabâbetini Destekleme Cemiyeti'nin başkanlığını yaptı. Bir heyetle birlikte 1963'te Çin'e giderek geleneksel Doğu tabâbetine dair konferanslar verdi. Çin'deki izlenimlerini, Çin tıbbi konusunda halen başvuru kaynağı ve bu alanda ilk örnek olan *Medicine in China* adlı eserinde derledi (Karachi 1981).

1967'de Pakistan Tarih Cemiyeti başkan yardımcısı, 1976'da aynı kurumun başkanı oldu ve ölümüne kadar bu görevini sürdürdü. 1979-1982 yılları arasında federal bakan statüsünde dönemin devlet başkanı Ziyâülhakk'in danışmanlığını yaptı. 1983'te Beytülhikme'nin temelini oluşturduğu Medînetü'l-hikme adlı eğitim, araştırma, kültür ve spor kompleksinin inşasına öncülük etti. 1984 yılında International Multidisciplinary Scientific Society on Alternative Medicine adlı kurumdan alternatif tıp doktorası aldı. 1986'da Hamdard Public School'u açtı. 3 Haziran 1991'de Hemderd Üniversitesi'ne kurucu rektör olarak tayin edildi. Tem-

Muhammed
Saîd